

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sva prava pridržana. Dopuštenje za ponovno objavljivanje ovog prijevoda dano je isključivo u svrhu uključivanja u HUDOC bazu podataka Suda.

© Office of the Agent of the Republic of Croatia before the European Court of Human Rights. All rights reserved. Permission to re-publish this translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

© Bureau de l'Agent de la République de Croatie devant la Cour européenne des droits de l'homme. Tous droits réservés. L'autorisation de republier cette traduction a été accordée dans le seul but de son inclusion dans la base de données HUDOC de la Cour.

PRESUDA NIKOLOVA PROTIV BUGARSKE (zahtjev br. 31195/96)

POSTUPAK

1. Predmet je, kao što je to određeno bivšim člankom 19. Konvencije, Sudu prosljedila Europska komisija za ljudska prava ("Komisija") dana 15. srpnja 1998. godine, unutar tromjesečnog roka predviđenog prijašnjim člankom 32., stavkom 1. i prijašnjim člankom 47. Konvencije. Postupak u predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 31195/96.) protiv Republike Bugarske kojeg je 6. veljače 1996. godine Komisiji podnijela bugarska državljanka gđa Ivanka Nikolova, na temelju prijašnjeg članka 25.

Komisija se u zahtjevu pozvala na prijašnje članke 44. i 48. i na izjavu kojom je Bugarska priznala obvezatnu nadležnost Suda (prijašnji članak 46.). Predmet tog zahtjeva bio je ishoditi odluku o tome ukazuje li činjenično stanje predmeta na povredu obveza tužene države iz članka 5. stavaka 3. i 4. Konvencije.

...

PRAVO

...

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 5. STAVKA 3. KONVENCIJE

45. Gđa Nikolova navela je povredu članka 5. stavka 3. Konvencije, čiji mjerodavni dio propisuje:

"Svatko uhićen ili pritvoren u uvjetima predviđenim stavkom 1. (c) ovoga članka mora se u najkraćem roku izvesti pred suca, ili pred drugo zakonom određeno tijelo sudbene vlasti..."

46. Podnositeljica zahtjeva se žalila da nakon uhićenja 24. listopada 1995. godine nije bila izvedena pred suca ili drugo tijelo zakonom ovlašteno za vršenje sudbene vlasti. Pozvala se na predmet *Assenov i drugi* (naprijed naveden), u kojem je Sud našao da se bugarski državni odvjetnici i istražitelji ne mogu smatrati tijelima koja vrše sudbenu vlast u smislu članka 5. stavka 3. Konvencije.

Podnositeljica zahtjeva je izjavila da istražitelj pred kojeg je bila izvedena nije bio, prema domaćem pravu, dovoljno neovisan od državnog odvjetnika. Podnositeljica zahtjeva nije bila izvedena pred državnog odvjetnika. U svakom slučaju, državni odvjetnici su, prema bugarskom pravu, spojili nespojive funkcije i prema tome nisu ispunili zahtjeve za nepristranošću iz članka 5. stavka 3. Konvencije.

47. Vlada je u svom podnesku izjavila da je u bugarskom pravnom sustavu državni odvjetnik državno tijelo kako to traži članak 5. stavak 3. Konvencije i da je toj odredbi udovoljeno činjenicom da se pritvor može odrediti samo uz pristanak državnog odvjetnika. Na ročištu pred Sudom Vlada je prihvatila da se u svjetlu presude u predmetu *Assenov i drugi* (naprijed navedena) za važeće bugarsko zakonodavstvo ne može smatrati da je u skladu s Konvencijom. Vlada je nadalje obavijestila Sud da skupina pravnih stručnjaka upravo priprema prijedlog izmjena i dopuna Zakonika o kaznenom postupku koji će uvesti potpuni sudski nadzor u pogledu svih mjera koje zadiru u osobna prava pojedinca za vrijeme prethodne istražne faze kaznenog postupka.

48. Komisija je ustanovila da je žalba podnositeljice zahtjeva prema članku 5. stavku 3. Konvencije identična onoj iz predmeta *Assenov i drugi* te je u skladu s time pozvala Sud da utvrdi povredu.

49. Sud podsjeća da je uloga državnog tijela na koje se odnosi članak 5. stavak 3. preispitati okolnosti koje govore u prilog i protiv pritvaranja te odlučiti, pozivanjem na pravne kriterije, postoje li razlozi koji opravdavaju pritvor te, u slučaju ako ti razlozi ne postoje, narediti puštanje. Prije nego se za neko "državno tijelo" može reći da vrši "sudbenu vlast" u smislu ove odredbe, ono mora ispuniti određene uvjete koji pružaju jamstvo osobi zadržanoj u pritvoru protiv svakog proizvoljnog ili neopravdanog lišenja slobode (vidi presudu u predmetu *Schiesser protiv Švicarske* od 4. prosinca 1979. godine, Serija A br. 34., str. 13.-14., stavak 31.).

Prema tome, to "državno tijelo" mora biti neovisno od izvršne vlasti i od stranaka. U tom su smislu bitne objektivne okolnosti u vrijeme donošenja odluke o pritvaranju: ako se u to vrijeme čini da se "državno tijelo" u kasnijem kaznenom postupku može umiješati na strani tijela koje vrši kazneni progon, njegova neovisnost i nepristranost mogu se dojmiti dvojbenim (vidi presude u predmetima *Huber protiv Švicarske* od 23. listopada 1990. godine, Serija A br. 188., str. 18., stavak 43., i *Brincat protiv Italije* od 26. studenoga 1992. godine, Serija A br. 249-A, str. 12., stavak 21.). "Državno tijelo" mora osobno saslušati pojedinca dovedenog pred njega i preispitati, pozivom na pravne kriterije, je li pritvor opravdan ili nije. Ako nije opravdan, "državno tijelo" mora imati ovlast izdati obvezujuću naredbu za puštanje pritvorenika (vidi naprijed navedenu presudu u predmetu *Schiesser*, str. 13.-14., stavak 31. i presudu u predmetu *Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 18. siječnja 1978. godine, Serija A br. 25., str. 75.-76., stavak 199.).

50. Sud nadalje podsjeća na svoju presudu u predmetu *Assenov i drugi protiv Bugarske* gdje je našao, između ostalog, da se ni istražitelj pred kojega je g. Assenov izveden ni državni

odvjetnik koji je odobrio naredbu o pritvoru ne mogu smatrati "zakonom određenim tijelima sudbene vlasti" u smislu članka 5. stavka 3. Konvencije (vidi naprijed navedenu presudu u predmetu *Assenov i drugi*, str. 2298-99, stavci 144.-50.).

51. Činjenice ovog slučaja ne ukazuju na bitnu razliku. Nakon uhićenja 24. listopada 1995. godine podnositeljica zahtjeva je dovedena pred istražitelja koji nije imao ovlast donijeti obvezujuću odluku u pogledu njenog pritvaranja i nije bio procesno neovisan od državnog odvjetnika. Štoviše, nije postojala pravna prepreka da on nastupi u ulozi državnog odvjetnika na suđenju podnositeljici zahtjeva (vidi stavke 11., 12., 25.-29. ove presude). Istražitelj se prema tome ne može smatrati "zakonom određenim tijelom sudbene vlasti" u smislu članka 5. stavka 3. Konvencije. Podnositeljicu zahtjeva nije ispitao državni odvjetnik. U svakom slučaju državni odvjetnik, koji je kasnije mogao nastupiti kao stranka u kaznenom postupku protiv gđe Nikolove (vidi stavak 29. ove presude), nije bio dovoljno neovisan i nepristran u smislu članka 5. stavka 3.

52. Sud bilježi informaciju koju je dala Vlada o budućim izmjenama zakona predviđenim radi usklađivanja bugarskog Zakonika o kaznenom postupku s Konvencijom. Međutim, zadaća ovog Suda je procijeniti stvarne okolnosti predmeta podnositeljice zahtjeva.

53. Sud, prema tome, zaključuje da je došlo do povrede članka 5. stavka 3. Konvencije.

III. NAVODNA POVREDA ČLANKA 5. STAVKA 4. KONVENCIJE

54. Podnositeljica zahtjeva je također ustvrdila da je došlo do povrede članka 5. stavka 4. Konvencije zbog navodnog formalnog značaja sudbenog preispitivanja njenog pritvaranja, neodgovarajućeg postupka i nemogućnosti da ishodi povremeni nadzor zakonitosti. Članak 5. stavak 4. Konvencije propisuje:

"Svatko tko je lišen slobode uhićenjem ili pritvaranjem ima pravo pokrenuti sudski postupak u kojem će se brzo odlučiti o zakonitosti njegova pritvaranja ili o njegovu puštanju na slobodu ako je pritvaranje bilo nezakonito."

...

B. Ocjena Suda

58. Sud podsjeća da uhićene ili pritvorene osobe imaju pravo na preispitivanje odluke zbog procesnih i materijalnih uvjeta koji su bitni za "zakonitost" njihovog lišenja slobode, u smislu Konvencije. To znači da nadležni sud mora ispitati "ne samo ispunjenje procesnih pretpostavki određenih u [domaćem pravu], već i osnovanost sumnje na kojoj se osniva uhićenje i legitimnost svrhe koja se nastoji postići uhićenjem i pritvaranjem koje slijedi iz njega" (vidi presudu u predmetu *Brogan i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 29. studenoga 1988. godine, Serija A br. 145-B, str. 34.-35., stavak 65.).

Sud koji ispituje žalbu protiv pritvora mora osigurati jamstva sudbenog postupka. Postupak mora biti akuzatoran i mora uvijek jamčiti jednakost stranaka, tužitelja i pritvorene osobe (vidi presude u predmetima *Sanchez-Reisse protiv Švicarske* od 21. listopada 1986. godine, Serija A br. 107., str. 19., stavak 51.; *Toth protiv Austrije* od 12. prosinca 1991. godine, Serija A br. 224., str. 23., stavak 84.; i *Kampanis protiv Grčke* od 13. srpnja 1995. godine, Serija A br. 318-B, str. 45., stavak 47.). Jednakost nije ostvarena ako se odvjetniku uskrati pristup onim dokumentima u istražnim spisima koji su od presudne važnosti za djelotvorno

osporavanje zakonitosti pritvaranja njegovog klijenta (vidi presudu u predmetu *Lamy protiv Belgije* od 30. ožujka 1989. godine, Serija A br. 151., str. 16.-17., stavak 29.). U slučaju osobe čije pritvaranje spada u okvir članka 5. stavka 1. (c), potrebno je održati ročište (vidi gore navedenu presudu u predmetu *Assenov i drugi*, str. 3302., stavak 162.).

59. Vraćajući se činjenicama ovog slučaja, Sud opaža da se, prema članku 152. stavcima 1. i 2. Zakonika o kaznenom postupku i praksi Vrhovnog suda u to vrijeme, osobi optuženoj za "teško kazneno djelo počinjeno s namjerom" određuje pritvor, osim ako on ili ona dokaže izvan sumnje, jer teret dokazivanja leži na njoj ili njemu, da ne postoji čak niti hipotetska opasnost od bijega, ponavljanja djela ili ometanja pravde. Pretpostavka da takva opasnost postoji može se pobiti samo u izvanrednim okolnostima, kao u slučaju kada je osoba nepokretna zbog bolesti (vidi stavak 31. ove presude). Prema tvrdnji podnositeljice zahtjeva, gore navedeni pristup, koji ima svoj korijen u formulaciji članka 152. stavaka 1. i 2. Zakonika o kaznenom postupku, nastavlja biti praksom bugarskih sudova usprkos nekim novijim odlukama Vrhovnog suda (vidi stavke 32. i 55. ove presude).

Sud nadalje primjećuje da prema sudskoj praksi Vrhovnog suda nije na sucu koji ispituje žalbu protiv odluke o pritvoru da istražuje je li optužba potkrijepljena s dovoljno dokaza. To pitanje i, očigledno, pravna kvalifikacija optužbi, u nadležnosti su državnog odvjetnika (vidi stavak 34. ove presude).

60. Sud ponavlja da njegova zadaća nije presuđivati o zakonodavstvu *in abstracto* te prema tome ne izražava gledište što se tiče opće usklađenosti gore navedenih odredaba i prakse s Konvencijom (vidi, *mutatis mutandis*, presudu u predmetu *Silver i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 25. ožujka 1983. godine, Serija A br. 61. str. 31., stavak 79.). Sud mora ispitati je li praktična provedba ovih odredaba i sudske prakse u slučaju podnositeljice zahtjeva dovela do povrede Konvencije, kao što ona tvrdi.

61. Izgleda kako je Pokrajinski sud u Plovdivu pri ispitivanju žalbe podnositeljice zahtjeva protiv pritvora slijedio sudsku praksu Vrhovnog suda u to vrijeme i prema tome ograničio svoje razmatranje predmeta na provjeru jesu li istražitelj i državni odvjetnik optužili podnositeljicu zahtjeva za "teško namjerno kazneno djelo" u smislu Kaznenog zakonika te je li njeno zdravstveno stanje zahtijevalo puštanje iz pritvora (vidi stavke 19. i 30.-31. ove presude).

Međutim, u svojoj žalbi od 14. studenoga 1995. godine podnositeljica zahtjeva je iznijela čvrste dokaze koji dovode u pitanje osnovanost optužbe protiv nje kao i osnovanost njenog pritvora. Osvrnula se na konkretne činjenice, kao npr. da nije pokušala pobjeći ili ometati istragu tijekom mjeseci od kada je postala svjesna pokretanja kaznenog postupka protiv sebe, da ima obitelj i da vodi uredan život. Podnositeljica zahtjeva je također ustvrdila da su dokazi protiv nje slabi jer se optužnica temelji samo na izvješću revizora. Prema njezinim tvrdnjama ne postoji nikakva osnova za optužbu da je ona, ili bilo koja od ostalih šest osoba koje su imale u posjedu ključ blagajničkog ureda, stvarno pronevjerila nestala sredstva. U svojoj odluci 11. prosinca 1995. godine, Pokrajinski sud nije razmotrio niti jednu od tih tvrdnji, očito ih smatrajući nebitnima za pitanje ocjene zakonitosti pritvora podnositeljice zahtjeva (vidi stavke 16. i 19. ove presude).

Dok članak 5. stavak 4. Konvencije ne nameće obvezu sucu koji ispituje žalbu protiv pritvora uzeti u obzir svaku tvrdnju sadržanu u podnesku žalitelja, njegova bi jamstva bila lišena svoje biti ako bi sudac, oslanjajući se na domaće pravo i praksu, mogao smatrati nebitnim ili

zanemariti konkretne činjenice na koje se poziva pritvorenik, koje bi mogle učiniti dvojbenim postojanje uvjeta neophodnih za "zakonitost" lišenja slobode u smislu Konvencije. Tvrdnje podnositeljice zahtjeva u njenoj žalbi od 14. studenoga 1995. godine sadržavale su takve konkretne činjenice i nisu se doimale nevjerojatnim ili neozbiljnim. Ne uzimajući te podneske u obzir Pokrajinski sud je propustio osigurati sudsko preispitivanje opsega i naravi koje traži članak 5. stavak 4. Konvencije.

62. Sud nadalje bilježi da je Pokrajinski sud ispitivao predmet bez prisutstva javnosti u skladu s tada važećim pravom (vidi stavke 19. i 35. ove presude). Sud opaža da od kolovoza 1997. godine zakon traži održavanje ročišta, ali Sud mora ograničiti svoju ocjenu na stvarne okolnosti u predmetu podnositelja zahtjeva (vidi naprijed navedenu presudu u predmetu *Assenov i drugi*, str. 3302., stavak 163.).

63. Nadalje, Pokrajinski sud u Plovdivu donio je presudu nakon što je dobio pisane komentare državnog odvjetnika kojima državni odvjetnik poziva sud da odbaci žalbu. Podnositeljici zahtjeva nije bilo dozvoljeno odgovoriti na ove komentare i izgleda kako nije mogla izvršiti uvid niti u jedan dokument u istražnom spisu kako bi mogla osporiti razloge svog pritvora (vidi stavke 17.-19., 55. i 56. *in fine* ove presude). Postupak prema tome nije bio stvarno kontradiktoran i nije osigurana jednakost stranaka.

64. Na kraju Sud, kao i Komisija, ne smatra osnovanom tvrdnju Vlade da je podnositeljica zahtjeva imala mogućnost zatražiti puštanje iz pritvora od svih razina državnog odvjetništva. Ova procesna mogućnost nije mogla osigurati sudsko pravno sredstvo zajamčeno člankom 5. stavkom 4. Konvencije.

65. Podnositeljica zahtjeva je također prigovorila zbog nemogućnosti, prema domaćem pravu koje je tada bilo na snazi, ishođenja povremenog sudbenog preispitivanja zakonitosti njenog pritvora. Našavši da opseg i narav sudbenog preispitivanja pruženog podnositeljici zahtjeva od strane Pokrajinskog suda u Plovdivu, kao i popratni postupci, nisu zadovoljili uvjete iz članka 5. stavka 4. Konvencije, Sud ne smatra potrebnim ispitati je li joj to nedostatno sudbeno preispitivanje trebalo biti dostupno u određenim vremenskim razmacima.

66. Ovdje je prema tome došlo do povrede članka 5. stavka 4. Konvencije.

...